

TÜRKÇENİN ÖĞRETİMİNDE SIFATLARIN EŞDİZİM SÖZLÜĞÜ -YÖNTEM VE UYGULAMA-

Yrd. Doç. Dr. Bülent ÖZKAN

ozkanbulent@gmail.com

Mersin Üniversitesi-Türkiye

Özet

Türkiye Türkçesinin söz varlığını barındıran Türkçe Sözlük'te (2005), madde başı olarak sözlükbirimselleştirilmiş 11.320 sıfat tanımlı sözlükbirim yer almaktadır. Bugün, Türkiye Türkçesinin söz varlığı üzerine yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde genel amaçlı sözlük çalışmalarının yanında özel amaçlı sözlük çalışmalarının yetersizliği ve sınırlılığı açıkça gözlemlenmektedir. *Sözlükbilimde* (lexicology), *eşdizim sözlükleri* (collocation dictionary) özellikle dil öğretimde önemli ürünlerdendir. Öte yandan, *eşdizimlilik* (collocation) alan yazında, sözlükbilim uygulamalarında özellikle yabancı dil öğretiminde önceliklerin belirlenmesi aşamasında çokça başvurulan bir yöntem olarak yerini almıştır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye Türkçesi söz varlığında sıfat olarak tanımlı sözlükbirimlerin eşdizim sözlüğünün oluşturulma aşamalarını yöntem ve uygulama açısından ortaya koymak, ana dili ve yabancı dil öğretiminde önemli bir yere sahip olan eşdizim kavramını sıfatlar açısından bu anlamda değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Sözlükbilim, eşdizimlilik, sıfat, Türkçe öğretimi.

GİRİŞ

Batıda DDİ çalışmaları, 1960'lı yılların başlarından bu yana edebiyat, sözlükbilim, ağız (diyalekt), dil öğretimi ve dilbilgisinde çeşitli yöntemlerle hızlı gelişimini devam ettirmektedir. Günümüzde DDİ odaklı çalışmalar dilbilimin bütün alt alanlarında yürütülen çeşitli uygulamalarla karşımıza çıkmaktadır.

Bilgisayarlar aracılığıyla dilsel verileri işlemenin dil çalışmalarında bir yöntem olarak yer almasının ortaya çıkardığı olumlu sonuçlar dilbilimin çalışma alanlarında belirgin olarak gözlemlenebilmektedir. Bugün bilgisayarca işlenebilir, sayısallaştırılmış, nitelikli dilsel verileri çeşitli uygulamalarla derleyen ve daha gerçekçi sonuçlara ulaşılmasını sağlayan yöntemler kullanılmaktadır. Gün geçtikçe yaygınlaşan bilgisayarlı dil çalışmaları, *derlem dilbilim* (corpus linguistics), *sözlükbilim* (lexicology), *biçimbilim* (morphology), *makinelî çeviri* (machine translation), *sesbilim* (phonology), *anlambilim* (semantic) vb. dilbilim alanlarında varlığını ağırlıklı olarak hissettirmektedir.¹

¹Batıda benzer örnekleriyle sıklıkla karşılaştığımız DDİ çalışmalarının paralelinde Türkçe için yapılmış çalışmalara *derlem oluşturma*, *makinelî çeviri*, *sözlükbilim*, *biçimbilim*, *sesbilim* ve *anlambilim* gibi uygulama alanları açısından baktığımızda karşımıza çıkan belli başlı örnekleri şu şekilde sıralayabiliriz: Derlem oluşturmakla ilgili çalışmalardan en önemlisi Yeşim Aksan'ın yürütücüsü olduğu TÜBİTAK ve DPT tarafından desteklenen 50 milyon sözcüklük, 1990-2008 dönemini içeren, %95 yazılı, %5 sözlü dil verisinden oluşan; sözcük türü etiketlemesi yapılmış; bağlam içinde anahtar sözcük gösterebilen ve istatistik bilgi sunabilen *Türkçe Ulusal Derlemi*'dir (<http://tudd.org.tr/index.php>). Öte yandan, Türkçe için geliştirilmiş

DDİ'nin uygulama alanlarından biri olan *derlem dilbilimde derlem* (corpus) oluşturma başlı başına bir çalışma alanıdır. Genel olarak DDİ çalışmalarının bütününe bakıldığında dilin betimlenmesinde derlem (corpus) adı verilen dilsel örnekçelerden yararlanıldığı görülür. Bu anlamda derlem oluşturma çalışmalarının Türkçe için hiç yapılmamış olduğu söylenemez. Ancak bu çalışmalar Türkçenin genel niteliğini belirgin amaçlar doğrultusunda ortaya koymak adına genişletilmesi ve geliştirilmesi gereken çalışmalardır.

Derlem oluşturma çalışmalarının Türkiye'de bilinen en iyi ve ilk örneği Bilge Say, vd.'nin *Bilgisayar Ortamında Bir Derlem Geliştirme Çalışması, Enformatik Enstitüsü Bilişsel Bilimler Ana Bilim Dalı, ODTÜ*'dür. Bu çalışma dilbilim ve bilgisayarlı doğal dil işleme çalışmalarına kaynak olmak üzere elektronik ortama geçirilen günümüz Türkçesini yansıtan metin örneklerinin işaretlenmesiyle 2 milyon sözcükbirim içeren bir derlem olarak Türkiye'de konuyla ilgili ilk çalışmalardandır (METU-Sabancı Turkish Treebank). Söz konusu bu derlem XML (Extensible Mark-up Language) ile işaretlenmiş ve araştırmacıların hizmetine sunulmuştur.²

Türkçe için bir derlem oluşturmak bugün genellikle bilgisayar bilimleriyle uğraşan araştırmacıların üzerinde durdukları bir konudur. Özellikle Türkçenin biçimbirimsel çözümlemesini yapmayı hedefleyen çalışmalar oldukça başarılı biçimbirimsel çözümlemeler yapabilmektedir.³ Öte yandan sözlükbilimde derlem tabanlı uygulamaların özellikle dil öğretiminde önemli katkılar sağladığı da bilinmektedir.

Bir sözlük hazırlanırken ölçülenmiş bir takım yöntemler kullanılır. Bu yöntemlerin başında ise, dilin karakteristik ve tipik kullanım ortamlarından derlenmiş, temsil niteliği olan yazılı ve sözlü derleme dayanma zorunluluğu gelir. Tam tersi durumda sözlük olarak ortaya konulan yapıt ansiklopedik bir başvuru kaynağı olmaktan öteye geçme şansına sahip değildir (Uzun, 2006).

Bu çerçevede, Türkçenin günümüz sözlükbilim uygulamalarıyla tam ve yetkin bir söz varlığı ortaya koyulamamıştır. Bugün sözlükbilim alanında Türkçe için yapılan çalışmalar sezgisel düzeyde çalışmalar olarak varlığını sürdürmektedir. Ancak sözlükbilim dilin kullanımına dayalı bir anlayışı benimseyen ve geçerliliği her geçen gün artan derlem-tabanlı çalışmaların ışığında ilerlemektedir. Bu anlamda Türkçenin söz varlığını değerlendirmek de bir zorunluluk haline gelmiştir.

Türkçenin temel söz varlığını tespit etmek özellikle ana dili ve yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Dil öğretiminde özellikle tüm yönleriyle temel söz varlığını ortaya çıkarmak ve bu yapıların öncelikleri belirlemek dil öğretiminin olmazsa olmazları arasındadır. Türkçe için yetkin bir derlem oluşturma aşaması tam olarak gerçekleştirilemediği için ikinci aşama olan dil öğretiminde söz konusu öncelikler de

² Türkçeden Türkiye Türkçesine metin çevirisi uygulaması [bk. Tantuğ, A. C. vd. (2008). Türkçeden türkçeye bilgisayarlı metin çevirisi. *itüdergisi/d mühendislik*, 7 (4): 83-94. ve Oflazer, K. (2006). Lehçeler arası dil çevirisi. Bilgisayar Destekli Dil Çalışmaları Bildirileri. 14 Mayıs 2005. Ankara. TDK yay: 808: 99-105.] dikkati çeken önemli çalışmalardır. Yine, sözlükbirim çalışması olarak Türkiye Türkçesi söz varlığında belirteçler ile fiillerin birliktelik kullanımlarının ve eşdizimliliklerinin konu edildiği bir çalışma [bk. Özkan, B. (2007). Türkiye Türkçesinde Belirteçlerin Fiillerle Birliktelik Kullanımları ve Eşdizimliliği. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Adana: Türkiye. ve ayrıca sözlükbilim uygulamaları için bk. Tahiroğlu T. (2006)] derlem tabanlı bir uygulama olarak literatürde yerini almıştır.

³ ODTÜ Türkçe Derlemi ve paralelinde geliştirilen ODTÜ-Sabancı Ağaç Yapılı Türkçe Derlemi için bk. <http://www.ii.metu.edu.tr/tr/category/tags/turkce-derlem> ve Say, Bilge, Umut, Ö., Oflazer, K. (2002). Bilgisayar ortamında derlem geliştirme çalışması. Akademik Bilişim Konferansı. Konya.

⁴ Biçimbilim'in derlem uygulamalarında yer aldığı biçimiyle var olan biçimbirimsel çözümleme yöntemlerinin Türkçe için uygulandığı çalışmalar bugün için oldukça başarılı biçimbirimsel çözümlemeler yapabilmektedir (bk. <http://www.hist.sabanciuniv.edu/TL/>).

belirlenememiştir. Bu çerçevede yapılan çalışmalar ise sezgisel düzeyde çalışmalar olarak varlığını sürdürmektedir.

Bir dilin söz varlığının ne derece işlenmiş olduğunun en belirgin göstergesi “özel alan sözlükleri” oluşturup oluşturmadığıdır. Örneğin, dil öğretimi alanında dil öğrenimi kolaylaştıracak bir “eşdizim sözlüğü”nün Türkçe için oluşturulmamış olması bu konuda var olan ihtiyacın karşılanmadığı anlamına gelir.

Amaç

Dil araştırmaları, bilişim teknolojilerinin gelişimi sonucu, diğer tüm bilim dallarında olduğu gibi, bambaşka bir yönde ilerlemektedir. Batıda on yıllar önce başlayan DDİ çalışmaları, bugün, bir mühendislik alanına dönüşmüş bulunmaktadır. Her ne kadar Türkiye’de bu amaçla yürütülen çalışmalar son on yılda hız kazansa da, ‘bilgisayar destekli dil/dilbilim çalışmaları’ olarak da adlandırılan bu alanda, oldukça güvenilir ve hızlı erişilebilir dilsel bir ortamda, özellikle sözlükbilim ve sözdizim çalışmalarında, dilin kullanım özelliklerini belirlemek, ana dili ve yabancı dil öğretimine yönelik sıklığı yüksek yapıları ve kullanımlarını ortaya çıkarmak, vb. amaçlarla *derlem* (corpus) oluşturmak ve bunu işlemek başlıca çalışma konuları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çerçevede, çalışmanın amacı, Türkçe Sözlük’te (TS) sıfat olarak tanımlı sözlükbirimlerin ad tanımlı sözlükbirimlerle ilişkiselliğini *derlem tabanlı* (corpus-based) bir uygulamayla eşdizimlilik çerçevesinde yöntem ve uygulama açısından ortaya koymaktır.

Bu amaç doğrultusunda Türkiye Türkçesi söz varlığı için oluşturularacak ‘Sıfatların Eşdizim Sözlüğü’nün Türkçenin ana dili ve yabancı dil olarak öğretimine sağlayacağı katkıları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. TS’de yer alan sıfatların söz varlığında adlarla ilişkisellikleri ve anlamsal özellikleri belirlenmiş, sıfat ve isimlerin sözlükbirimsel ve anlamsal sıklıklarının derlem denetimi yapılmış olacaktır.

2. Sıfat-ad ilişkiselliği değerlendirilirken onların bağdaşıklık ölçütleri içerisinde gerçekleşen yapılar olarak dizgede bir arada bulunmaları esas alınacağından, Türkçede sıfat-ad ve ad-sıfat ilişkisinde kavram alanları belirlenmiş olacaktır. Örneğin, *güzel*, *ağır* vb. sıfatlarla birlikte kullanılan adların ilişkisel birer listesi ortaya çıkacak, böylelikle, Türkçenin *sıfat-ad* ya da *ad-sıfat* ilişkiselliğinde kavram haritaları oluşturulacaktır.

3. Türkçenin ana dili ve yabancı dil olarak öğretimi konusunda sıfat-ad/ad-sıfat ilişkiselliği temelinde var olan kullanım görünümleri sıklık temelli olarak belirlenmiş olmakla birlikte sıfatların kullanım sıklıkları ve dil öğretimindeki önceliklerinin yanında adların da kullanım sıklıkları ve dil öğretimindeki öncelikleri belirlenmiş olacaktır.

Önem

Özellikle ileri düzeyde yabancı dil öğrencilerinin dilin doğal yapısına uygun bir şekilde dili kullanmalarını sağlayabilmek amacıyla, sözcükleri aynı dizge

içerisinde birlikte kullanıldıkları diğer sözcüklerle bir arada gösteren *eşdizimli sözlükler* dil öğretimine önemli katkılar sağlamaktadır (Çetinkaya, 2009:199).

Dizgesel olarak sıfatların adlarla olan eşdizimlilikleri çerçevesinde Türkçede sıfat-ad ve ad-sıfat ilişkisinde kavram alanlarının belirleneceği bir çalışma, dilin doğal yapısına uygun bir şekilde öğrencilerin dili kullanmalarına katkı sağlayacaktır. Bu anlamda çalışma alan yazında bir ilk olma özelliği de taşımaktadır.

Konu ve Kapsam

*Birliktelik kullanımı*⁴ (cooccurrence) ve *eşdizimlilik*⁵ (collocation), son 15-20 yılda “bilgisayarlı dilbilim” yöntemlerinin gelişmesiyle, DDİ’de ve özellikle derlem dilbilim çalışmalarında başlı başına bir inceleme alanı durumuna gelmiştir.

Alan yazında bu iki kavram her ne kadar benzer içlemlerle yer alsa da, *birliktelik kullanımı* ve *eşdizimlilik* kavramları, birbirini ardıllayan yapılar olarak karşımıza çıkar. Öte yandan Türkçe dilbilgisinde söz konusu kavramlar üzerinde yeterince durulmadığı görülür.⁶ Ancak *birliktelik kullanımı* ve *eşdizimlilik*, bugün batıda, derlem dilbilim temelli çalışmalarda, sözlükbirimlerin belirlenmesi aşamasında çokça kullanılan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır (CB 2010).

Birliktelik kullanımı, eşdizimliliğin gerçekleşme öncülüdür. Genel bir ifadeyle dilde anlam gerektirdiği sürece herhangi bir dil birimi başka bir dil birimiyle bir araya gelebilir, birlikte kullanılabilir. Bu anlamda, dizimsel olarak gerçekleşen ilk olgu birliktelik kullanımıdır. Diğer taraftan bu birliktelik kullanımları sıklığa bağlı olarak dilde yüksek bir dağılıma sahipse ve bu dağılım oranı anlamlı bir farklılaşma olarak karşımıza çıkıyorsa eşdizimli yapılar ortaya çıkar. Bu ortaya çıkışta anlamlı sözcük birlikteliklerinin oluşması gerekir (Özkan, 2007:32).

Eşdizimlilik için alan yazında, “‘Bekar bir adam olarak günleri sayılı.’ ya da ‘Başkan bir konuşma yaptı.’ gibi ‘günleri sayılı’ ve ‘konuşma yapmak’ gibi kullanımda dile yerleşmiş ve kabul görmüş, iki ya da daha çok dil biriminin birbiri ardına veya ayrı dizimlerde kullanılması” (Delisle, 1999:58), “Sözcükbirimlerin anlamsal ya da dilbilimsel birlikteliklerinden kaynaklanan ve kullanım sıklığına bağlı olarak sözlükbirimsel özellik taşıyabilen söz birlikleri” (Sterkenburg, 2003:119-120) ve “Sözdizimsel olarak anlamsal sözcük birliktelikleri” (Hartmann, 1998:22-23; Malmkjær 2001) gibi kavramlaştırmalarla karşılaşırız (Baker, Andrew. and Tony 2006).

Eşdizimlilik kavramı bugüne kadar yapılan çalışmalarda amaca uygun olarak farklı bakış açılarıyla ele alınmıştır. Bu ele alış biçimi, kavram olarak eşdizimliliği ve onun ne olduğu da çeşitlendirmiştir. Sonuçta bu çeşitlenme iki ana eşdizim anlayışını ortaya çıkarmıştır. Bunlardan birincisi, belli bir dizimde, belli bir aralıkta birlikte kullanımlar arasındaki sıklık dağılımının ortaya çıkarıldığı *istatistik temelli yaklaşım* (statistically oriented approach) ya da *sıklık temelli yaklaşım* (frequency-based

⁴ “Aynı sözcüde iki ya da daha çok sayıda dil biriminin bir arada bulunması.” (Vardar, 1998:50).

⁵ “İki ya da daha çok sayıda dil biriminin genellikle aynı dizimde yer alması.” (Vardar, 1998:98) kavramlaştırması yapılırken, ‘eşdizimlilik’in, sözlükbilime dağılımsal ölçütlerini uygulanmasından kaynaklandığına ve birimlerin anlam yönünün dizim içi kullanımlarıyla yakından ilişkili olduğuna değinilir.

⁶ Tüm gramer yazarları içerisinde sadece Bozkurt, F. (2000), *eşdizimlilik* kavramına ayrı bir başlık altında değinmiştir. Öte yandan, Bozkurt, bu anlamda, Vardar (1998)’in ‘Açıklamalı Dilbilgi ve Dilbilim Sözlüğü’nde yer alan değerlendirmesini tekrardan öteye gidememiştir [bk. Bozkurt, F. (2000). Türkiye Türkçesi. Ankara: Hatiboğlu Yayınları, s. 138.]

approach); ikincisi ise, sözcük birlikteliklerinin tamamıyla değil de belli birtakım ölçüler dahilinde bir araya gelerek ortaya çıktığının düşünüldüğü *anlam temelli yaklaşım* (significance oriented approach)'dır (Özkan, 2007:35).

Bu çerçevede, eşdizimliliğin dizimsel temelli mi yoksa anlamsal temelli mi olduğu; bitişik yapılarla mı yoksa ayırık yapılarla mı oluştuğu; belirli bir derlemde sadece bir kez rastlanılan fakat dil kullanıcısının bir söz dizisi olarak algılanabilen söz birlikteliklerinin eşdizimli olarak listelenmiş bir söz dizisi oluşturup oluşturamayacağı; bu amaçlar için kullanılan derlemin büyüklüğünün ne olması gerektiği; sözcükler arasındaki bağlantının değişebilirliğine bağlı olarak eşdizimli olabilmelerinin derecesinde bir değişim olup olmayacağı vb. eşdizimli yapılar üzerine yürütülen çalışmalarda temel sorular olarak karşımıza çıkmaktadır (Kennedy, 1998).

Genellikle *eşdizimlilik*, dizgede yer alan birimlerin aynılığına dayanır. Diğer bir ifadeyle *eşdizimlilik* dizgede değişmeyen bir dizim ile var olur. Eşdizimlilik kavramı içerisinde yer alan dilbilgisel sözcükbirim birlikteliklerini şöyle sıralayabiliriz (OCDSE 2003)

belirteç+fiil (açıkça + söylemek, acı acı + gülmek, açık + konuşmak)
sıfat+ad (güzel + sanatlar, derin + uyku)
niteleyici söz+ad (bir + güzel, bir + ara, bir + yana)
fiil+ad (bilir + kişi, çıkmaz + sokak, koşar + adım)
fiil+fiil (dönüp + bakmak, yakıp + yıkmak, vurup + devirmek)
ad+ilgeç (bana + göre, senin + gibi, dünya + kadar)

Öte yandan, eşdizimlilik sadece yapısal yakınlıkların örüntülenmesi biçiminde karşımıza çıkmaz. Konunun bir diğer boyutu, yukarıda da belirttiğimiz gibi, dizgede yer alan sözcüklerin anlamsal birliktelikleridir. Dizgede yer alan birimler belirli bir nedenlilikle bu yapıya katılırlar. Özellikle sıfatlar ile adlar arasındaki bağlılık bu açıdan değerlendirildiğinde anlamlıdır. Burada eşdizimsel yapıların birbirine yakın birimler olması daha çok anlamsal bir birliktelik ve/ya eşdizimlilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yöntem ve Uygulama

Bilgisayarlı dilbilimde derlem ya da bütünce olarak adlandırılan yapı, belirli amaçlar doğrultusunda yazılı veya sözlü dile dayalı ürünlerin birtakım işaretleme ölçütleriyle bir araya getirilmesinden oluşan bütündür (Say, vd., 2002). Bu işaretleme ölçütleri XML (Extensible Mark-up Language) ve ona kaynaklık eden SGML (Standart Generalized Mark-up Language) ve bugün standartlaşmış TEI (Text Encoding Initiative) gibi işaretleme dilleri aracılığıyla bilgisayarların işleyip okuyabildiği ayrıntılı işaretlemelerdir. Örneğin, BNC (British National Corpus) olarak da adlandırılan derlem, yüz milyon sözden oluşturulmuş ve geçen her bir söz bu derlem için geliştirilen bir etiketleme sistemiyle bilgisayarca işlenebilir-okunabilir özellikte işaretlenmiştir.

İşaretlenmiş ve böylece bilgisayarlarca işlenebilir-okunabilir hale getirilmiş bir derlem çeşitli programlama dilleri (Java, Perl, Php vb.) ile hazırlanan görsel arayüze sahip yazılımlarla sorgulanabilmektedir. Bu şekilde *bağlamli dizin* (concordance), *eşdizim* (collocation) vb. yapılarının çıkarılması, sözdizimi görünümlerinin belirlenmesi ve sorgulanabilmesi, yabancı dil öğretimine yönelik sıklığı yüksek yapı ve birimlerin

belirlenebilmesi, oldukça hızlı ve güvenilir bir dijital (sayısal) ortamla mümkün olabilmektedir.

Bir derlemin işaretlenmesinde ve işlenmesinde kullanılacak yöntemin öncelikli olarak araştırmacının araştırma sorusuna bağlı olması, derlem dilbilim ile ilgili kaynakların üzerinde ortaklaştığı konulardan biridir (Kennedy, 1998:225-226 ve McEnery, 2006:75). Esas olarak, benzer çalışmalarda bizim irdeleyeceğimiz dizimsel ilişkilere dayanan eksen, tüm ilişkiselliklerden (istatistiksel yöntem ve yordamlar) sonra yapılan bir ayrımdır. Ancak seçimlik bir birliktelik kullanımı ve eşdizimlilik çalışmasında, çalışma eksenini farklılıklar göstermek durumundadır. Derlem üzerinden yapılan benzer çalışmaların aksine çalışma aynı dizgide yer alan sıfat ve adların geçtiği yapılara dayandırılmıştır. Öte yandan, Türkçe için yukarıda bahsettiğimiz uluslararası standartlarda bir derlemin henüz oluşturulamamış olması ve konunun kendine özgü biçimi çalışma konumuza uygun bir araştırma yöntemi de geliştirmek zorunluluğunu doğmuştur.

Yine belirtmek gerekir ki, dil birimlerinin dizgede yüklendiği anlam/lar ve işlev/ler bağlam duyarlı olarak değişim göstermektedir. Sözcükler, özellikle sözlükbirim girdisi olarak farklılıklar göstermektedirler. Örneğin; sıfatların ad kökenli olmaları ve dizgede sıfat işlevi üstlenebilmeleri; diğer taraftan belirteçlerin genellikle sıfat kaynaklı sözlükbirimler olmaları, çok anlamlılık, sözcük türleri arasındaki geçişimler ve anlam bulanıklığı bilgisayarlı dilbilimde makina öğrenmesi ve derlem işaretlemede belirgin güçlükler ortaya çıkarmaktadır.

Sözcük türleri arası geçişim ve çok anlamlılık sorunu özellikle Türkçe gibi tam ve kapsamlı bir derlem oluşturulamamış dillerin incelemesinde, başlangıç çalışmalarında, insan faktörünün de işin içine girmesini zorunlu kılmaktadır. Morfolojik çözümlemeler ve beraberindeki sorunlar, başkaca yaklaşımların çalışmalarda öncülük etmesini gerektirmektedir.

Bu çerçevede “Türkiye Türkçesinde Sıfatların Eşdizim Sözlüğü” amaca uygun bir yapılandırma ile üç aşamadan oluşmaktadır:

Aşama 1: Derlemin Oluşturması

Çalışmada kullanılan derlem, halen *Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü*’nde üzerinde çalışılan ve “*Türkiye Türkçesinde Belirteçlerin Fiillerle Birliktelik Kullanımları ve Eşdizimliliği*” konulu doktora tezinin dilsel verisini de oluşturan 12 milyon (+/-) sözcüklük bir derlemin çeşitli metin türleri ve internet metinleriyle zenginleştirilmesiyle oluşturulmuştur (Mersin Derlem 2010).

Bu anlamda, Türkiye Türkçenin yazın diline ait çeşitli türlerde metinler ile internet ortamından birtakım yazılımlar (Teleport 2008) aracılığıyla derlenen 25 milyon (+/-) sözcüklük konu duyarlı [sanat, ekonomi, güncel haber, makale, gezi, hobi vb.] bir derlem (corpus), amacımıza uygun olarak sayısallaştırılmıştır.

Derlem, **A- Basılı Eserler** (%60) ve **B- İnternet Metinleri**’nden (%40) oluşmaktadır (Tablo 1):

Tablo 1. Derlemin İçeriği

A-BASILI ESERLER			
TABAKALAR	DAĞILIM	ZAMAN	%
1 Roman	96	1923-2008	22,802
2 Şiir	68 7*		16,152
3 Öykü	49 4*		11,638
4 Deneme-eleştiri	44 3*		10,451
5 Tiyatro	35 1*		8,313
6 Anı	21		4,988
7 İnceleme-araştırma	20		4,750 %60
8 Sohbet-söyleşi-makale	18 1*		4,275
9 Mizah	14		3,325
10 Gezi vb.	10 1*		2,375
11 Mektup	4 1*		0,950
12 Biyografi	4		0,950
13 Günlük	1		0,237
14 Çeşitli türler	30		7,125
	403 18*		
TABAKA TOPLAMI	421		%100

*Antoloji niteliğinde eserler

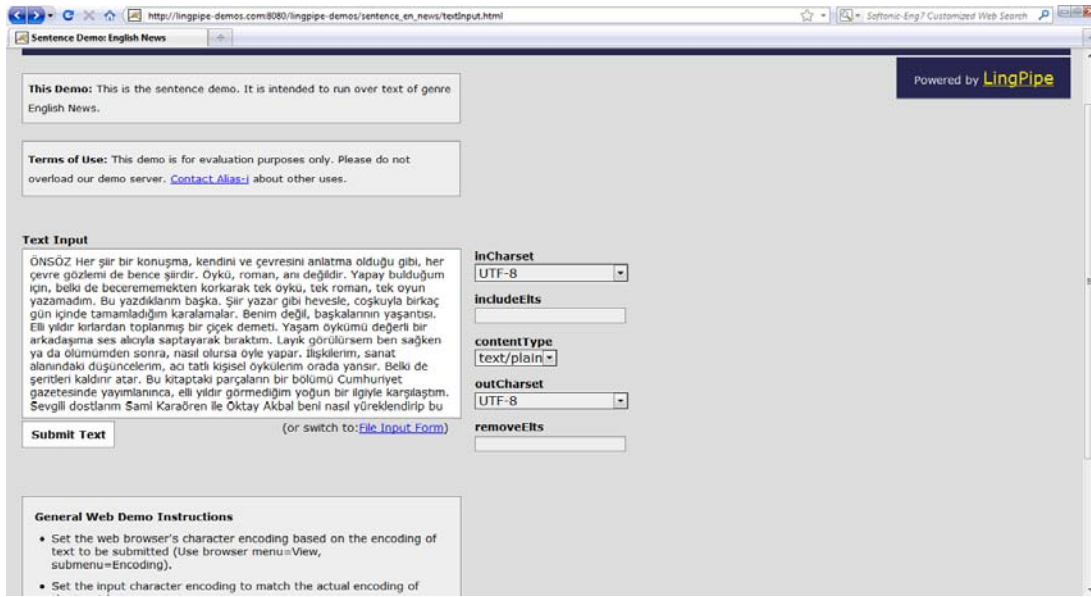
A- İNTERNET METİNLERİ			
TABAKALAR	ALT TABAKALAR	ZAMAN	%
1 Haber vb.	Siyaset, Ekonomi-finans, Dünya-güncel, Hava Durumu, Spor...	2006-2008	%60
2 Yaşam	Teknoloji, Eğitim, Magazin...		%10 %40
3 Kültür-sanat-sağlık	Sağlık, Kitap, Sinema, Tiyatro...		%10
4 Makale	Köşe Yazıları...		%20
TABAKA TOPLAMI			%100
GENEL TOPLAM			%100

AŞAMA 2: Derlemin Amaca Göre Biçimlendirilmesi

Sayısallaştırmada dizgesellik göz önünde bulundurulmuştur. Bu aşamada veri tabanının oluşturulmasında, Türkçe dil destekli, cümle/tümce bölümlleme (parsing) amaçlı çevrimiçi bir metin işleme aracı olan *LingPipe* (2010) kullanılmıştır (bk. Şekil 1 ve Şekil 2).

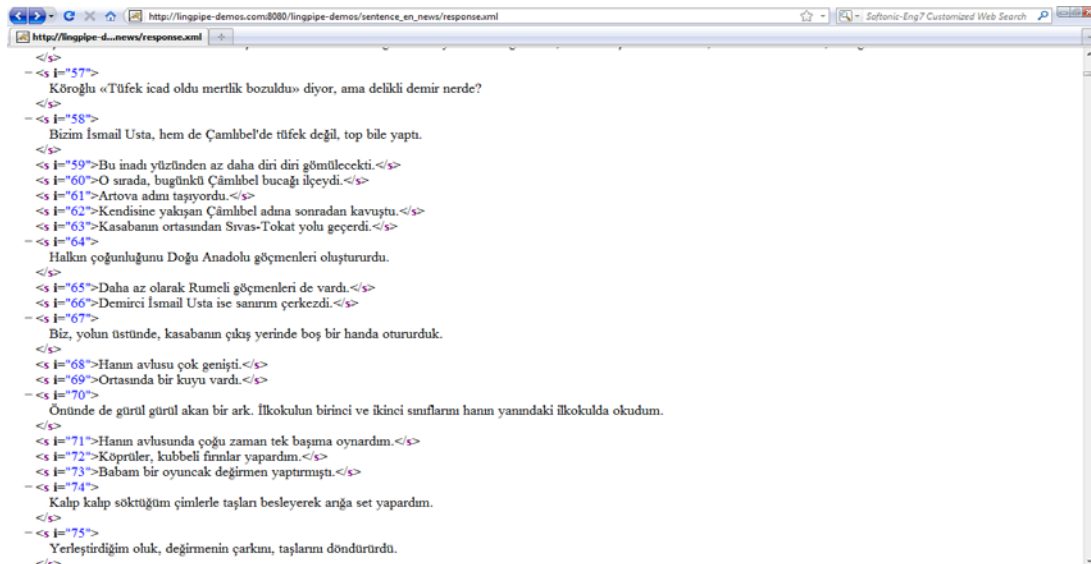
Bölümlenen dizgeler Mysql veri tabanı uygulamasıyla ve Php aracılığıyla tümcesel olarak derlenebilir hâle getirilmiştir (Şekil 1 ve 2). Çevrimiçi bu yazılım aracılığıyla UTF-8 karakter setine dönüştürülerek XML çıktısı alınan tümcelerin, bir Veri Tabanı Yönetim Aracı (Database Administration Tool) olan *Navicat* v.8 ile (Navicat 2010) her tümce basılı eserler için: yazar, eser adı, yayın yılı, tür; internet metinleri içinse: tabaka, alt tabaka ve tarih bilgileriyle birlikte veri kayıtları yapılmıştır.

The screenshot shows the LingPipe Sentence Demo web interface. It includes a text input area with a sample paragraph in Turkish, a 'Submit Text' button, and various configuration options like 'InCharset' (UTF-8), 'includeElts', 'contentType' (text/plain), 'outCharset' (UTF-8), and 'removeElts'. There are also instructions for general web demo usage.

Şekil 1. Çevrimiçi Cümle/tümce Bölümleme (parsing) Yazılımı

The screenshot shows the XML output of the LingPipe Sentence Demo. It displays a series of XML tags representing the parsed sentence structure, including tags for words, punctuation, and sentence boundaries. The output is in Turkish and includes the same sample paragraph as in the previous image.

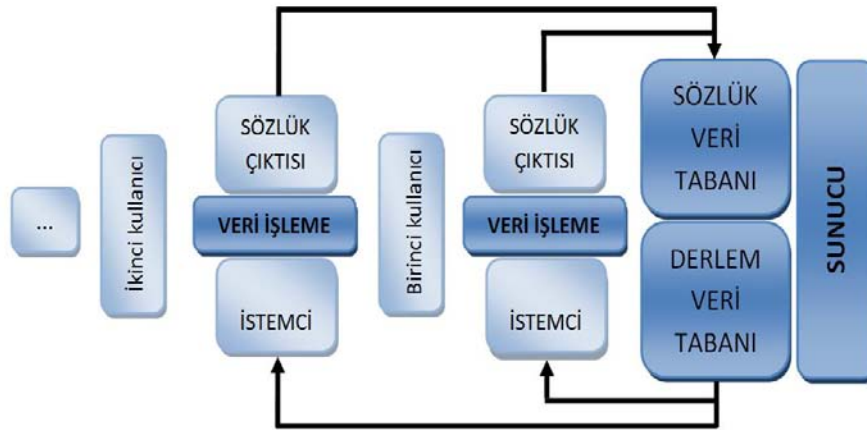
Şekil 2. Cümle/tümce Bölümleme (parsing) XML Çıktısı

AŞAMA 3: Sözcükbirimsel Sorgulama ve Veri İşleme

Çalışmanın bir sözlükbilim çalışması olması, biçim olarak tek ancak anlam ve işlev olarak çok değişkenli sözlükbirimlerin sorgulanacak olması [örneğin, **güzel** sözlükbiriminin tek biçimli olması ancak 12 anlam ve sözcük türü olarak dizgede isim, sıfat ve belirteç olarak üç işlevde kullanılması ya da **iyi** sözlükbiriminin tek biçim, 10 farklı anlam ve dizgede isim, sıfat, belirteç olarak üç işlevde kullanılması (bk. TS)], sözlükbirimlerin dizgelerde türsel geçişime uğrayabilmeleri ve tüm bunların bağlam duyarlı olarak ortaya çıkması gibi nedenlerle en uygun yöntem, sözlükbirimin geçtiği dizgede bağlam duyarlı olarak yüklendiği anlam ve işlevleri bir dilbilimcinin belirlemesidir. Bu çerçevede Mysql veri tabanından Php

ile oluşturulan bir arayüzüyle derlenen dizgelerde geçen sözcükbirimlerle ilgili uygun tanıklar bir dilbilimcinin değerlendirmesinden geçirilerek derlenmiştir.

Çevrimiçi veri işleme sistemi aşamaları aşağıdaki diyagramda verilmiştir:

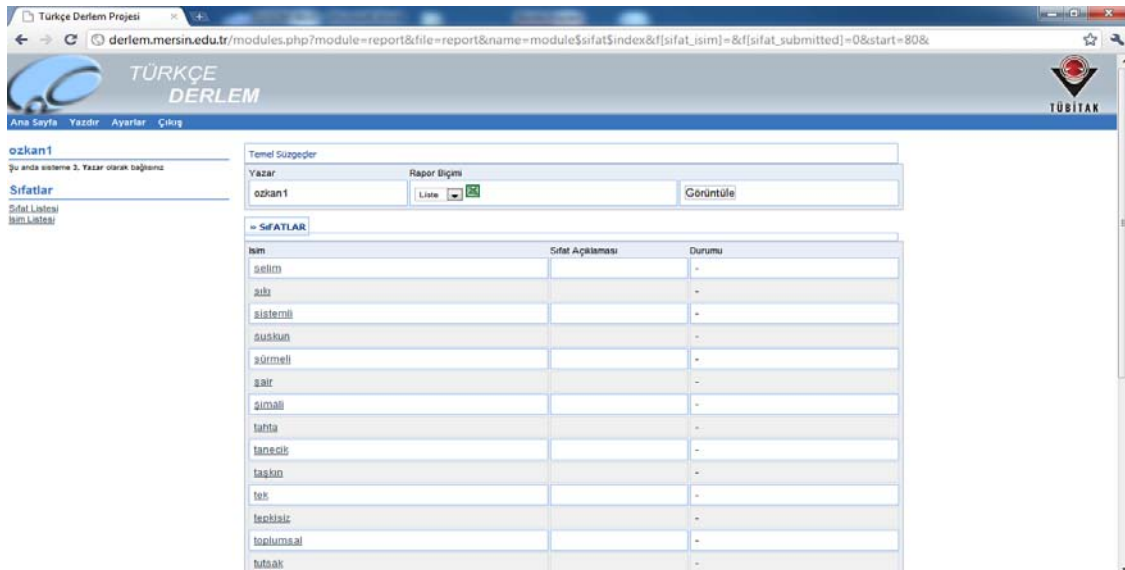
Şekil 3. Çevrimiçi Veri İşleme Diyagramı

Sunucu üzerinden kullanıcılar (istemci) **Derlem Veri Tabanı**'ndan yapacakları sözcükbirim (sıfat) sorgulamalarını **Veri İşleme** (eşdizimli yapıları belirleme) aşamasının ardından **Sözlük Çıktısı** olarak kontrol edip **Sözlük Veri Tabanı**'na kaydetmektedir. Bu çevrimiçi veri işleme sistemi 'Türkiye Türkçesi Söz Varlığının Derlem Tabanlı Sözlüğü'nün veri işleme diyagramı olarak tasarlanmış ve kullanılmaktadır (Mersin Derlem 2010).

59

Veri İşleme Örneği

Listeden (bk. Şekil 4) sözcükbirim (sıfat) seçimi yapıldığında ilgili sözcükbirim (sağduyulu) için **Anlam** ve **Tanık Cümle Seçme** arayüzü kullanıcıların karşısına gelmektedir (bk. Şekil 5).

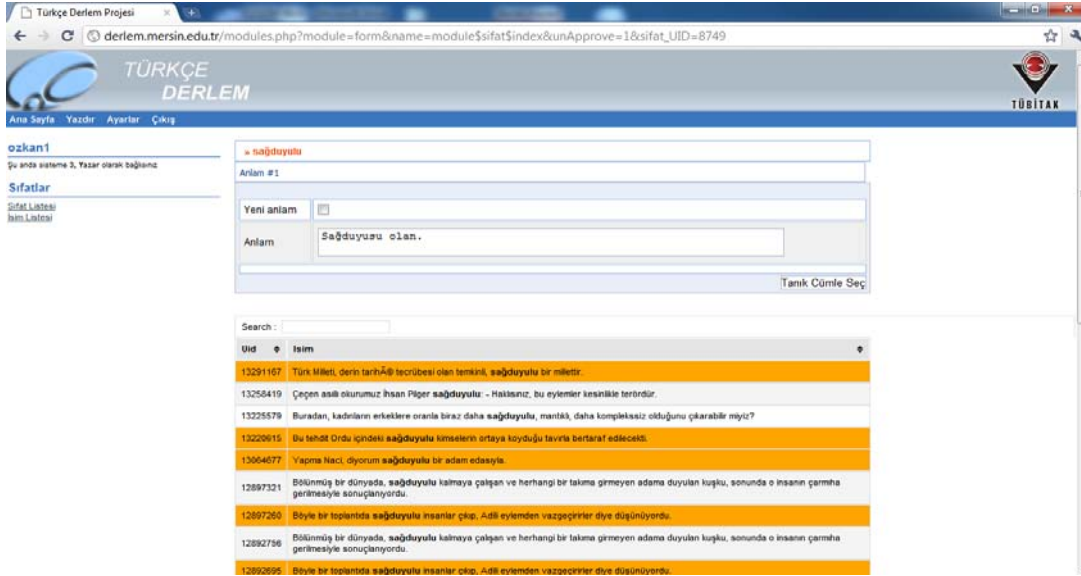

İsim	Sıfat Açıklaması	Durumu
sevim		-
ada		-
elstemli		-
suskun		-
adımeli		-
gair		-
gırmali		-
tahta		-
tanecik		-
taşkın		-
tas		-
teçkisiç		-
toplumsal		-
hütaak		-

Şekil 4. Sözcükbirim (Sıfat) Listesi

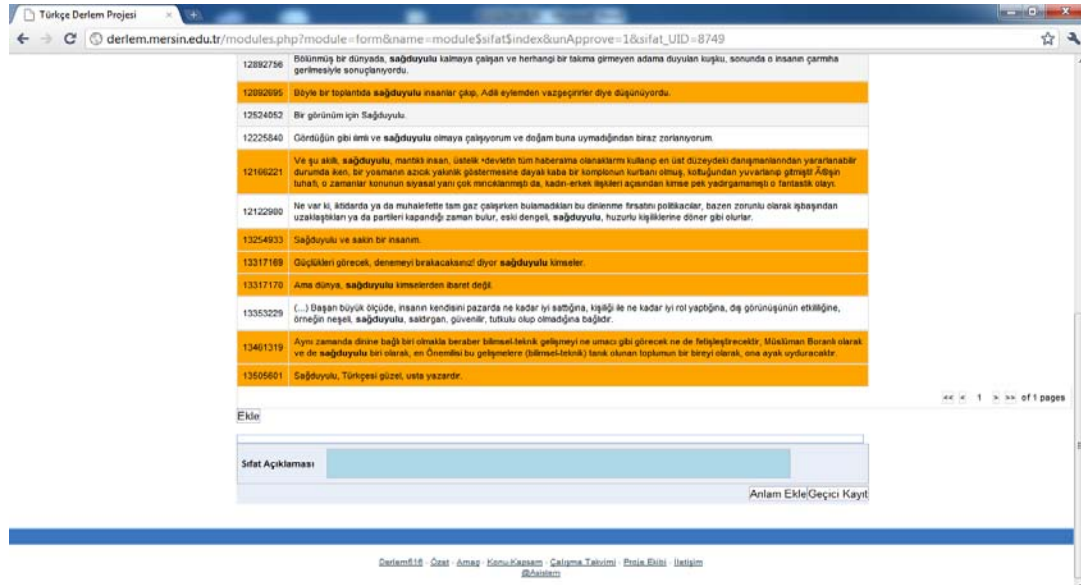
Sisteme anlam girişleri Güncel Türkçe Sözlük'ten (GTS) yapılmaktadır. Sözcükbirimlerin kullanımlarından yola çıkılarak yeni bir takım anlamlar varsa bunlar da önerilebilmektedir (bk. Şekil 5).

Anlam girişi aşamasından sonra **Tanık Cümle Seçme** aşaması gelmektedir (bk. Şekil 5). Kullanıcılar uygun **id**'lerin üzerine tıklayarak tanıkları seçebilmektedir (bk. Şekil 5 ve Şekil 6).

Şekil 5. Anlam Girişi ve Tanık Cümle Seçimi

Şekil 5'te görüldüğü gibi kullanıcılar uygun örneklerin seçimini **id** nin üzerine tıklayarak ve seçim listesi sonunda yer alan **Ekle** butonunu kullanarak yapabilmektedir (bk. Şekil 6).

Şekil 6. Tanık Ekleme İşlemi ve Sıfat Açıklaması.

Öte yandan sistemde her sıfat için onun belirgin görünümünün not edildiği bir kayıt formu da bulunmaktadır (**Sıfat Açıklaması**). Örneğin *sıfat kullanımı yaygın değil, belirteç kullanımı daha yaygın, ol- fiiliyle birliktelik kullanımı yaygın* vb. belirgin özellikler de kayıt altına alınmaktadır (bk. Şekil 6).

Türkçe Derlem Projesi

derlem.mersin.edu.tr/modules.php?module=form&name=module&şifafindex&unApprove=1&şifaf_uid=8749

TÜRKÇE
DERLEM

TUBITAK

Ana SayfaYazdırAyarlarÇıkış

ozkan1

Çu anda sisteme 3, Yazar olarak bağlanınc

Sıfatlar

Sıfat Listesi

Kim Listesi

» sağduyulu

Anlam #1

Yeni anlam

☐

Anlam

Sağduyulu olan.

bir millet

Türk Milleti, derin tarihî tecrübesi olan temkinli, sağduyulu bir millettir.

kimseler

Bu tehdit Ordu içindeki sağduyulu kimselerin ortaya koyduğu tavırla bertaraf edilecekti..

Yapma Naci, diyorum sağduyulu Bir adam edasıyla.

Şekil 7. Birliktelik Kullanımları ve Eşdizimli Yapıların İşaretlenmesi

Seçim yapıldıktan sonra seçilen her tanığın üstünde *birlikte kullanım* ve *eşdizim* kayıtlarının girileceği kutucuklara tanıkta yer alan isim/lerin girişi yapılmaktadır.

Her örnek için işaretlemeler bu şekilde tamamlandıktan sonra **Geçici Kayıt** ve **Onay** aşamasından geçirilen tanık cümleler ve sıfat-isim birlikliliklerinin işaretleme süreci tamamlanmış olmaktadır (*bk. Şekil 7*).

Türkçe Derlem Projesi

derlem.mersin.edu.tr/modules.php?access=form&name=module\$sisfat\$index&sisfat_uid=8749

Ana Sayfa Yazdır Ayarlar Çıkış

ozkan1

Bu anda sisteme 2 Yazdır olarak başlıyorsunuz.

Sıfatlar

Sıfat Adına Göre	Sıfat İçeriğine Göre
Form Bilgileri Güncellendi	
> sağıduyulu	
Anlam #1	
Yeni anlam	0
Anlam	Sağıduyusu olan
kimseler	Güçlükleri görecektir, denemeyi bırakacaksınız' diyor sağıduyulu kimseler
bir insan	Sağıduyulu ve satın bir insandır.
insan	Ve şu aşkı, sağıduyulu, mentik insan, üstelik "devletin tüm habercisine olanağına kullanıp en üst düzeydeki danışmanlarından yararlanabilir durumdum ben, bir yarımcını azıcık yalnızlık göstermesine dayatılabileceğim ki konunun kurtuluşu olmuştur. Kötülüğünden yarınları geçireceği Aşkın tuhaftır o zamanlar kemurun siyasal yön çok münakaşalıdır da, kadın erkek ilişkileri açısından kimse pek yadırganmamıştır o fantastik olayı.
insanlar	Böyle bir toplantıda sağıduyulu insanlar çıkmaz. Adili eylemlerden vazgeçerler diye düşünüyorduk.
bir adam	Yaşama Naci, diyorum sağıduyulu bir adam edasıyla
insanlar	Böyle bir toplantıda sağıduyulu insanlar çıkmaz. Adili eylemlerden vazgeçerler diye düşünüyorduk.
kimseler	Bu İhtidat Ordu içindeki sağıduyulu kimselerin ortaya koyduğu tavırla bertaraf edilecekti.
bir millet	Türk Milleti, derin tarihî tecrübesi olan temkinli, sağıduyulu bir millettir.
yazar	Sağıduyulu, Türkçesi güzel usta yazandı.
kimseler	Ama dünya, sağıduyulu kimselerden ibaret değil.
ben	

Şekil 8. İşlenmiş Sözcükbirim Form Bilgisi Güncellemesi

İşlenmiş verilerin form bilgileri **Geçici Kayıt** ve **Onay** aşamasından geçirilerek **Sözlük Veri Tabanı**'nda tutulmaktadır (bk. Şekil 8).

Tutulan bu veriler başka bir arayüzle *sıfat-isim-tanık cümle* olarak görüntülenebilmektedir (bk. Şekil 9).

Sıfat	İsim	Tanık Cümle	Kesin Kayıt
sağduyulu	kimse	Güçlükleri görecektir, denemeyi bırakacaksınız diyor <u>sağduyulu</u> <u>kimse</u> ler.	Kesin Kayıt
sağduyulu	bir insan	Sağduyulu ve sakin <u>bir insan</u> ım.	Kesin Kayıt
sağduyulu	insan	Ve şu anlık, sağduyulu, mantıklı insan. Üstelik "devletin tüm haberleşme olanaklarını kullanarak en üst düzeydeki danışmanlarından yararlanabilir durumda ken. bir yoksunluk azıcık yakınla. göstermesine dayalı sabah bir kışkırtımı kurbani oluşu, kollarından yuvarlanıp gitmiştir.	Kesin Kayıt
sağduyulu	insanlar	Böyle bir toplantıda <u>sağduyulu</u> <u>insanlar</u> çıkıp, Adil'i eylemden vazgeçirirler diye düşünüyordu.	Kesin Kayıt
sağduyulu	bir adam	Yapma Hacı, diyorum <u>sağduyulu</u> <u>bir adam</u> edasıyla.	Kesin Kayıt
sağduyulu	insanlar	Böyle bir toplantıda <u>sağduyulu</u> <u>insanlar</u> çıkıp, Adil'i eylemden vazgeçirirler diye düşünüyordu.	Kesin Kayıt
sağduyulu	kimse	Bu tehdit Ordu içindeki <u>sağduyulu</u> <u>kimse</u> lerin ortaya koyduğu tavırla bertaraf edilecekti.	Kesin Kayıt
sağduyulu	bir millet	Türk Milleti, derin tarihi tecrübesi olan temsili, <u>sağduyulu</u> bir millettir.	Kesin Kayıt

Şekil 9. Sıfat, İsim ve Tanık Cümleler

Madde Başı Örnekleri

62

sağduyulu Ara

Tanıkları görmek için isimlerin üzerine tıklayınız

1. Sağduyusu olan.

adam | biri | insan (4) | kimse (3) | millet | yazar

TANIKLAR

Güçlükleri görecektir, denemeyi bırakacaksınız diyor sağduyulu kimseler.

Bu tehdit Ordu içindeki sağduyulu kimselerin ortaya koyduğu tavırla bertaraf edilecekti.

Ama dünya, sağduyulu kimselerden ibaret değil.

Şekil 10. Sıfat Sorgu Arayüzü-1

sağduyulu: [10]

♦ Sağduyusu olan.

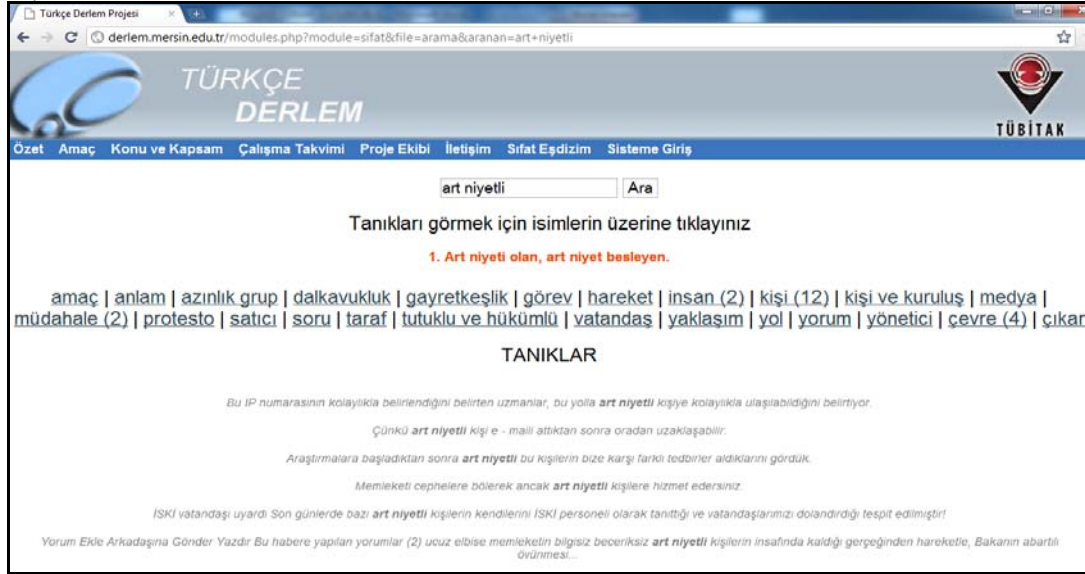
| insan (4) | kimse (3) | adam | millet | yazar |

"Böyle bir toplantıda sağduyulu insanlar çıkıp, Adil'i eylemden vazgeçirirler diye düşünüyordu.",

"Bu tehdit ordu içindeki sağduyulu kimselerin ortaya koyduğu tavırla bertaraf edilecekti.", "Türk

Milleti, derin tarihî tecrübesi olan temkinli, **sağduyulu bir millettir.**”, “Sağduyulu, Türkçesi güzel, usta **yazardır.**”

Şekil 11. Sıfat Sorgu Arayüzü-2

art niyetli: [40]

♦ Art niyeti olan, art niyet besleyen.

| *kişi* (12) | *çevreler* (4) | *insan* (2) | *müdahale* (2) | *amaç* | *anlam* | *azınlık gruplar* | *çıkarlar* | *dalkavukluk* | *gayretkeşlik* | *görev* | *hareket* | *kişi ve kuruluş* | *medya* | *protesto* | *satıcı* | *soru* | *taraf* | *tutuklu ve hükümlü* | *vatandaş* | *yaklaşım* | *yol* | *yorum* | *yönetici* |

“Araştırmalara başladıktan sonra **art niyetli** bu *kişilerin* bize karşı farklı tedbirler aldıklarını gördük.”, “İktidarın bu hareketinde art niyet arayan bazı **art niyetli çevreler** kampanya başlatır...”
“Allah **art niyetli insanlara** hidayet versin diyorum.”, “Emre Aköz de gazetenin mutfağında **art niyetli bir müdahaleye** şahit olmadığını söyledi.”, “Gülümser, hoşgörüyüyle yanıtladığım soruları, istekleri, dokundurmaları, yersiz kuşkuculuğumu bile bile **art niyetli anlamlar** çağırıştırıyor şimdi.”, “Güzel bir rüzgar yakaladık inşallah **art niyetli kişi** ve *kuruluşlar* istismar etmez...”

SONUÇ

Türkiye Türkçesi söz varlığına sıfatların eşdizimliliği üzerine bir metod ve uygulama olarak ortaya koyulan bu çalışmada ulaşılmış beklenen sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Genelde dil özelde de Türkçede yoğun bir kullanıma sahip olan sıfatların dizimsel özellikleri belirlenmiş olacaktır.
2. Türkçenin söz varlığını barındıran TS’de sıfatların anlamsal ve dizimsel bir derlem-denetimi yapılmış olacaktır.
3. Türkçede sıfat-ad ve ad-sıfat ilişkisinde kavram alanları belirlenmiş olacaktır.
4. Türkçenin ana dili ve yabancı dil olarak öğretimi konusunda sıfat-ad ilişkiseliliği temelinde var olan kullanım görünümleri sıklık temelli olarak belirlenmiş olacaktır.
5. “Türkiye Türkçesinin Eşdizim Sözlüğü” için temel veriler derlenmiş olacaktır.
6. Sıfatların kullanım sıklıkları ve dil öğretimindeki önceliklerinin yanında adların da sıklıkları ve dil öğretimindeki öncelikleri belirlenmiş olacaktır.
7. Türkiye Türkçesinde sıfatlar ile ilgili devam çalışmalarında önemli ölçüde veri derlenmiş ve diğer araştırmacıların kullanımına sunulmuş olacaktır.

Teşekkür

109K104 numaralı ve “Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Sıfatların Eşdizimliliği -Derlem Tabanlı Bir Uygulama-” başlıklı bu araştırma projesi TÜBİTAK-SOBAG tarafından desteklenmektedir.

Kaynakça

- Baker, Paul, Andrew H. and Tony M. (2006). A Glossary of Corpus Linguistics. Edinburg University Press.
- British National Corpus [BNC] (2010). 100 million word collection of samples of written and spoken language [Internet-28.07.2010] <http://www.natcorp.ox.ac.uk/corpus/index.xml>
- Bozkurt, Fuat (2000). Türkiye Türkçesi. (2. baskı). Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.
- Çetinkaya, B. (2009). Eşdizimli sözlükler. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4 (4): 196-206.
- CB (2010) Collocation Bibliography [Internet-26.03.2010] <http://mwe.stanford.edu/collocations.html>
- Delisle J., Lee-Jahnke H., Cormier M. C. (1999). Terminologie de la Traduction (Açıklamalı Çeviri Terimleri Sözlüğü). (İsmail Boztaş ve Ş. O. Yener, Çev.). Ankara: Sayısal Kitabevi.
- Hartmann, R. R. K., Gregory James (1998). Dictionary of Lexicography. London: Routledge.
- Kennedy, G. (1998). An Introduction to Corpus Linguistics. New York: Addison Wesley Longman Limited.
- LingPipe (2010). Sentences form small, coherent units of text [Internet-28.07.2010] <http://alias-i.com/lingpipe/web/demo-sentence.html>
- Malmkjaer, K. (2001). Linguistics Encyclopedia. Florence. KY. USA: Routledge.
- Mersin Derlem (2010) 109K104- TÜBİTAK-Sobag Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Sıfatların Eşdizimliliği-Derlem Tabanlı Bir Uygulama- [Internet-28.07.2010] <http://derlem.mersin.edu.tr/modules.php?module=sifat&file=arama>
- McEnery Tony, Xioa R., Tono Y. (2006). Corpus-Based Language Studies an Advanced Resource Book. New York: Routledge.
- Navicat (2010). PremiumSoft [Internet-28.07.2010] <http://www.navicat.com>
- ODTÜ Derlem (2010). ODTÜ Türkçe Derlem Projesi [Internet-28.03.2010] <http://www.ii.metu.edu.tr/tr/category/tags/turkce-derlem>
- Oflazer, K. (2006). Lehçeler arası dil çevirisi. Bilgisayar Destekli Dil Bilimi Çalıştayı Bildirileri. 14 Mayıs 2005. Ankara. TDK yayınları: 808: 99-105.
- OCDSE (2003). Oxford Collocation Dictionary for Students of English. Oxford University Press.
- Özkan, B. (2010). Türkiye türkçesi söz varlığında sıfatların eşdizimliliği -derlem tabanlı bir uygulama-. TÜBİTAK-Sobag-109K104 numaralı araştırma projesi. Mersin: Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü.
- Özkan, B. (2007). Türkiye Türkçesinde Belirteçlerin Fiillerle Birliktelik Kullanımları ve Eşdizimliliği. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Adana: Türkiye.
- Say, Bilge, Umut Ö., Oflazer K. (2002). Bilgisayar ortamında derlem geliştirme çalışması. Şubat 2002 Konya, Akademik Bilişim Konferansı'nda sunulmuş bildiri.
- Sterkenburg, P. V. (2003). A Practical Guide to Lexicography. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Tahiroğlu, B. T. (2005). Sözlük bilimi ve bilgisayar uygulamaları, Bilgisayar Destekli Dil Bilimi Çalıştayı Bildirileri. 14 Mayıs 2005. Ankara. TDK yayınları: 808: 89-98.
- Tantuğ, A. C. vd. (2008). Türkmenceden türkçeye bilgisayarlı metin çevirisi. *itüdergisi/d mühendislik*, 7. (4): 83-94.
- Teleport (2008). Teleport Pro is an all-purpose high-speed tool for getting data from the Internet [Internet-28.07.2008] <http://tenmax.com/teleport/pro/home.htm>
- TÜBİTAK (2010). Türkçe Ulusal Derlemi [Internet-23.05.2010] <http://tudd.org.tr/index.php>
- Türkçe Sözlük (2005). Ankara: TDK Yayınları.
- Uzun, N. E. (2006). Biçimbilim -Temel Kavramlar-. İstanbul: Papatya Yayınları.

COLLOCATION DICTIONARY OF ADJECTIVES IN TURKISH TEACHING -METHOD AND PRACTICE-

Assist. Prof. Dr. Bülent ÖZKAN

ozkanbulent@gmail.com

Mersin University-Turkey

Abstract

To collect the main vocabulary of a language is the major aims of lexicology works. Lexicology looks after to prepare not only for general purpose lexicon for mother tongue users but also particular purpose lexicons for special aims (e.g. *proverbs and idioms dictionary, terms dictionary, synonym words dictionary, antonym words dictionary, collocation dictionary* etc.). Today, when the studies are considered about the vocabulary of Turkey Turkish, general purpose lexicon works, and particular purpose lexicons for special aim works are insufficient and limited. In lexicology, collocation dictionary is one of the main products of lexicology, seen as a non mentioned subject at the study of Turkey Turkish vocabulary. On the other hand, in lexicology, collocation has been taken place in literature as an important applying method, especially in the corpus linguistics applications and defining the stage of preferences in language teaching.

This study's object is to investigate the collocations in a corpus-based approach, is defined as adjective and lexicalized 11.320 lexemes as headword in Türkçe Sözlük (Turkish Dictionary) which is including the vocabulary of Turkey Turkish. This study has speciality is being the first, about purpose, content and method also executing by experienced researchers at similar studies.

The anticipated outcomes of this study are as follows:

1. It will be defined the adjectives's syntactic features which have intense usage in generally language and especially in Turkey Turkish.
2. It will be made semantic and syntactic corpus-control of adjectives in Türkçe Sözlük (Turkish Dictionary) which is including the vocabulary of Turkey Turkish.
3. It will be defined the concept domains of adjectives-noun and noun-adjectives relationship in Turkish.
4. It will be defined the adjective-noun usages based by frequency appearance relationships about mother tongue and second language teaching for Turkish.
5. It will be collected main data for "Turkey Turkish Collocation Dictionary".
6. It will be defined usage of adjectives frequency and priorities of language teaching and usage of nouns frequency and priorities of language teaching.
7. It will be collected significant data about adjectives for other studies and could be accessed to researchers.

This study has mainly three stages: In the first stage; a corpus which including about 25 million words were collected from various thematic texts that belong to Turkey Turkish written language and also internet [according to number 5846 Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Clause 35 (1-4), 36 and 37.] are digitized and become to examined as syntactic by using Mysql data management program and Php. In the second stage; the data from the corpus are marked up by noun-basis and syntactic, selected and the adjectives and nouns that have cohesion between each other were commented by collocational frame. In the third stage; query of the hadwords and data processing was made as collocational frames.

Key Words: Lexicology, collocation, adjective, Turkish teaching.

